

Wrocław 7 sierpnia 2017 r.

Dr hab. Krystyna Rogaczewska

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Nauk Społecznych

Instytut Politologii

Ocena

dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. Bartosza Smolika na potrzeby postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce

1. Sylwetka habilitanta

Dr Bartosz Smolik jest absolwentem Uniwersytetu Wrocławskiego, ukończył studia w Instytucie Nauk Politycznych w roku 1993, broniąc pracę magisterską *Układ Sikorski – Majski i jego międzynarodowe konsekwencje*. W roku 2001 obronił pracę doktorską *Ewolucja myśli społeczno – politycznej Wojciecha Wasiutyńskiego*, napisaną pod kierunkiem dr. hab. Czesława Lewandowskiego. Od 2002 r. zatrudniony w Instytucie Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, na stanowisku adiunkta, w zakładzie Współczesnej myśli politycznej (po zmianie nazwy w zakładzie Społeczeństwa Obywatelskiego).

2. **Opinia o osiągnięciu naukowym *Naród we współczesnej polskiej myśli nacjonalistycznej. Problematyka narodu w ujęciu głównych nurtów polskiego nacjonalizmu w latach 1989 – 2004* , wskazanym przez Habilitanta zgodnie z art.16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia**

22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora

Naród we współczesnej polskiej myśli nacjonalistycznej to praca będąca efektem wieloletnich badań Habilitanta. Jest to swoiste zwięzczenie dociekań w tym obszarze myśli politycznej. Jakkolwiek o nacjonalizmie w Polsce i na świecie napisano wiele prac, to nie oznacza, iż monografia dr. Smolika jest kompilacją wcześniejszego dorobku. Wręcz przeciwnie jest to praca wnosząca wiele nowych elementów do dotychczasowej wiedzy na temat polskiego nacjonalizmu, praca będąca efektem autentycznego intelektualnego wysiłku habilitanta. Posiada piętno indywidualnego podejścia metodologicznego i jest wyrazem samodzielności badawczej. Autor dokładnie sprecyzował cele badawcze i zrealizował je. Wśród tych celów jest rekonstrukcja myśli nacjonalistycznej ale nie tylko. Za szczególnie wartościowe należy uznać typologię nurtów w ramach polskiego nacjonalizmu, która nie została zbudowana na fundamencie organizacyjnym a w odniesieniu do kategorii „tradycji”. Jest to bardzo ciekawy zabieg, pozwalający na podkreślenie politologicznego charakteru dociekań, w odróżnieniu od podejścia historycznego. Zaprezentowana w pracy typologia jest nowym podejściem, porządkującym różne nurty nacjonalizmu, który nie może być traktowany jako monolit. Klasyfikacja owa jest klarownym, syntetycznym uogólnieniem, które wynika z indukcyjnego podejścia badawczego, najczęściej wykorzystywanego w badaniach myśli politycznej. Jak sam autor pisze: „obserwuj i uogólniaj wyniki obserwacji”, to sposób postępowania badawczego, który pozwala na przyjęcie w miarę obiektywnego spojrzenia na kwestie, które mogą wzbudzać emocje i powodować, iż nie jesteśmy zdystansowani do badanej materii. Przyjęcie indukcyjnego, jako metody badawczej w dwóch pierwszych rozdziałach jest jak najbardziej uzasadnione, choć oczywiście rodzą się pytania: czy zgromadziliśmy wystarczającą ilość „zdań jednostkowych”, by uogólnić ? czy zbierając materiał nie dostosowaliśmy tego procesu do własnych założeń? Tego typu pytania i wątpliwości pojawiają się zawsze i nie jesteśmy w stanie ich wyeliminować. Zatem nie mogą one przemawiać na niekorzyść badacza. W następnych rozdziałach pracy przyjęto metodę hipotetyczno – dedukcyjną, co jest naturalną konsekwencją, gdyż w ten sposób dokonujemy weryfikacji przyjętych uogólnień.

Omawiana praca porządkuje i syntetyzuje polską myśl nacjonalistyczną w odniesieniu do narodu, ale jest to ujęcie dynamiczne. Habilitant docieka, w jakim kierunku poszła ewolucja, co zostało przejęte ze spuścizny poprzednich pokoleń nacjonalistów, co zaś jest wynikiem ustosunkowania się do współczesnego otoczenia. Nie można także pominąć faktu, iż prezentacja polskich koncepcji narodu została ukazana na tle europejskiej myśli politycznej, w ujęciu dynamicznym. Autor śledzi proces ideologizacji pojęcia narodu, od neutralnego wolnego od politycznych konotacji, do naznaczonego światopoglądowo, narzędzia walki politycznej, co pozwala wyodrębnić nacjonalizm starego i nowego typu. Instrumentem służącym owemu wyodrębnieniu jest kategoria „tradycji”, poddana dogłębnej analizie. Jak stwierdza Habilitant inspirował się twórczością Edwarda Shilsa, by dojść do własnej klasyfikacji nurtów polskiej myśli nacjonalistycznej (neoendecki, katolicko – narodowy, narodowo – radykalny, progresywistyczny, neopogańsko – słowiański, nacjonalistyczno – lewicowy). Przedstawiony podział jest oryginalny (choć oczywiście Habilitant czerpie z dorobku poprzedników), jest wyrazem własnego procesu badawczego i wysiłku intelektualnego. W rozdziale drugim mamy do czynienia z rekonstrukcją nacjonalistycznych koncepcji narodu do 1989. Jest to część pracy konieczna dla scharakteryzowania współczesnej myśli politycznej oraz w celu wykazania ewolucji tejże. Treści zawarte w tym rozdziale stanowią kompendium wiedzy wyłożonej w przejrzysty sposób. Jakkolwiek rozdział ma strukturę chronologiczną, to autor nie przyjmuje perspektywy badawczej historyka, gdyż materiał został uporządkowany z punktu widzenia kategorii analitycznych, a całość ma politologiczny charakter. Ponadto należy podkreślić konsekwencję i dyscyplinę naukową, która charakteryzuje całość pracy. Rozdział drugi jest logiczną konsekwencją pierwszego, nie ma tutaj miejsca na przypadkowe wątki. Jeśli w rozdziale pierwszym autor przyjął trzypunktową definicję narodu (supremacja narodu, państwo narodowe i nieodzowność wroga), to konsekwentnie wykorzystuje ją w następnych rozdziałach. Rozdział trzeci traktuje o współczesnym nacjonalistycznym podejściu do narodu i rozpoczyna się od zaprezentowania definicji. Jest to bardzo oryginalne podejście, w którym autor nie przeprowadza po prostu deskrypcji, a umiejętnie grupuje owe definicje z punktu widzenia: historyczności, podejścia prawnego naturalnego, organicyzmu itd. Mamy do czynienia z autorskim, nowym ujęciem, wydawać by się mogło w obszarze już opracowanym i omówionym. Wartościowe jest także podejście do kategorii wroga ideowego, jako ważnego komponentu myśli nacjonalistycznej. Jak słusznie zauważa Habilitant wróg wypełnia funkcję tożsamościową zarówno odniesieniu do tożsamości narodu, jak i samych nacjonalistów. Rozdział czwarty prezentuje kwestie narodu z nieco innej perspektywy, gdyż pokazuje relacje narodu z państwem, stosunek do

integracji europejskiej i globalizacji a tym samym ma na celu odpowiedzieć na pytanie: na ile transformacja ustrojowa wpłynęła na rozwój myśli nacjonalistycznej w Polsce? Z dociekań autora wynika, iż polskie środowiska nacjonalistyczne nie są otarte na zmiany, bardziej utwierdzają się w swojej tradycyjnej wizji narodu. Normatywna wizja narodu pozostaje w kręgu „tradycji” a „okres III Rzeczypospolitej nie przyczynił się do powstania znaczących zmian w nacjonalistycznej wizji narodu w stosunku do lat minionych”. Dociekania autora w czwartym rozdziale doprowadzają go do stworzenia jedenastopunktowego normatywnego modelu narodu w wydaniu polskich nacjonalistów. Model normatywny kończący książkę jest swoistym kontrapunktem dla wcześniejszej części pracy, która odnosiła się do wymiaru empirycznego. Zestawienie to jest ciekawym i oryginalnym zbiegiem metodologicznym, świadczącym dużej wiedzy habilitanta i kompetencjach badawczych.

Naród we współczesnej polskiej myśli nacjonalistycznej to praca napisana na podstawie imponującego materiału. Autor zebrał pokaźną ilość materiałów źródłowych, prasy, opracowań, programów, wykazując się znajomością literatury przedmiotu, z poprzednich dekad oraz współczesnych. Tak duża ilość materiałów rodzi pokusę, by pochwalić się wiedzą i zabłysnąć erudycją, co powoduje, iż w niektórych miejscach praca jest nużąca w odbiorze, gdyż mamy ogromną ilość informacji. Nie sposób jednak uniknąć wszystkich niebezpieczeństw narracji, czyhających na badaczy myśli społeczno – politycznej.

Podsumowując, omawiana monografia jest wartościowym wkładem w rozwój wiedzy o współczesnej polskiej myśli politycznej. I w pełni zasługuje na to by stać się podstawą do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Habilitant opublikował jedną monografię *Myśl polityczna Wojciecha Wasiutyńskiego* (opublikowana w 2004 r.) oraz 22 artykuły, zamieszczone w pracach zbiorowych (12) oraz czasopismach naukowych (10). Praca, dotycząca Wojciecha Wasiutyńskiego została napisana (jak stwierdza Habilitant) w oparciu o doktorat. Nie mamy jednak możliwości skonfrontowania na ile jest to inne opracowanie od rozprawy doktorskiej. Jest to jednak pierwsza praca w całościowy sposób ujmująca myśl polityczną jednego z czołowych działaczy i ideologów ONR Falanga. Autor nie ograniczył się do przedwojennej aktywności Wasiutyńskiego, a ukazał jego poglądy w trakcie II wojny światowej oraz po wojnie.

Pozostały dorobek Habilitanta dotyczy trzech obszarów badawczych. Pierwszy to myśl nacjonalistyczna, drugi – przywództwo polityczne i trzeci- polityka kosmiczna.

W obszarze myśli politycznej zostało opublikowanych szesnaście artykułów naukowych, przywództwa politycznego dotyczą cztery artykuły, natomiast polityki kosmicznej - dwa. Z owej arytmetyki jasno wynika, iż Habilitant szczególnie interesuje się myślą polityczną. W tym też obszarze mamy do czynienia z publikacjami o najwyższej wartości, jednakże dotyczą one wąskiego wycinka myśli nacjonalistycznej. Monotematyczność pozwala na drobiazgową analizę i zgłębianie szczegółowych kwestii, jednocześnie ogranicza i zawęża możliwości rozwoju naukowego. Z drugiej strony istnieje też niebezpieczeństwo zatracenia krytycznego dystansu do badanych problemów. Szczęśliwie w przypadku omawianych artykułów autor zachowuje dystans i obiektywizm, zatem nie mamy do czynienia z osobistym zaangażowaniem ideowym. Dokonując oceny szesnastu artykułów naukowych, dotyczących nacjonalistycznej myśli politycznej, należy stwierdzić, iż są one bardzo poprawne warsztatowo. Uwidacznia się w nich dociekliwość i skrupulatność autora, klarowność narracji oraz biegłość warsztatowa. Zapoznając się z tymi tekstami odnosimy wrażenie, iż są bardzo poprawne pod względem formy i treści, są wyrazem dużych kompetencji i erudycji. Wśród szesnastu artykułów na szczególną uwagę zasługują cztery: 1) *Mit wroga jako jeden z konstytutywnych elementów nacjonalizmu na przykładzie współczesnych polskich ugrupowań nacjonalistycznych* 2) *Zagadnienie indukcji myśli w polskim nacjonalizmie* 3) *Współczesne nurty polskiej myśli nacjonalistycznej – próba podziału w aspekcie kategorii „tradycji”* 4) *Globalizacja i globalizm w myśli politycznej środowisk narodowych w Polsce*. To co wyróżnia owe teksty od pozostałych, to ich syntetyczny charakter w czym ujawnia się indywidualne podejście autora. W omawianych artykułach punktem wyjścia jest teoria mitu, indukcji, globalizacji czy tradycji, przedstawione w uporządkowany sposób. Na tym tle ukazane zostały konkretne przypadki z polskiego nacjonalizmu. Pozwala to na skonfrontowanie ujęcia modelowego z rzeczywistością zawartą w piśmiennictwie środowisk narodowych w Polsce. Wyróżnione artykuły nie są po prostu sprawozdaniem, nie są tylko pokazem erudycji i fachowości autora. Widać w nich poszukiwanie syntezy i uogólnienia, a jest to wszak główne zadanie nauki. Z drugiej strony mamy do czynienia z poszukiwaniem tego co trwałe i tego co zmienne w polskiej myśli nacjonalistycznej. Lektura tych artykułów jest nie tylko ciekawa ale i inspirująca. Wydawać by się mogło, że o polskiej myśli nacjonalistycznej napisano już tak wiele (zarówno krytycznie jak i entuzjastycznie) i jest to obszar wyeksploatowany. Tymczasem np. problem indukcji myśli pokazuje, że ciągle można poszukiwać nowych kontekstów badawczych. Jak już zostało nadmienione Habilitant w

swoich dociekaniach naukowych próbuje wskazać na żywotność idei nacjonalistycznych, które jednak muszą być rozpatrywane z uwzględnieniem zmian społecznych czy gospodarczych, stąd podjęcie problematyki globalizmu i globalizacji. Zostało to dokonane z uwzględnieniem osiągnięć innych dyscyplin naukowych (socjologii i ekonomii). Interdyscyplinarność dociekań występuje także w pozostałych publikacjach i należy nadmienić, iż nie mamy do czynienia z wiedzą powierzchowną czy przypadkowym zbiorem informacji przeniesionych na grunt politologii. Oczywiście najczęściej wykorzystywana jest wiedza historyczna, co nie oznacza, iż metody historyczne są dominujące.

Pozostałe artykuły, opublikowane zarówno w pracach zbiorowych, jak i czasopismach naukowych są poprawne pod każdym względem i dają świadectwo kompetencji badawczych. Problematyka przywództwa politycznego zawarta w czterech artykułach była zapewne próbą poszukiwania nowego obszaru. Jednakże w tym przypadku pojawiają się dwie wątpliwości. Po pierwsze wszystkie teksty dotyczą Chin i są bardzo zbliżone tematycznie, druga zaś wątpliwość dotyczy znajomości języka chińskiego. Czy można kompetentnie prowadzić badania naukowe bez znajomości języka? W takiej sytuacji zawsze musimy odwoływać się do wiedzy „z drugiej ręki”, co nie do końca pozwala na wysnucie naukowych wniosków a wkraczamy bardziej na grunt publicystyki. Owe cztery artykuły są najslabszym ogniwem w dorobku Habilitanta, jednakże jeśli uznamy ich przyczynkarski charakter (autor czyni dopiero pierwsze kroki w tym obszarze), to efekty są zadowalające. Zainteresowanie „polityką kosmiczną” jest dość zaskakujące, zwłaszcza dla badacza myśli politycznej. To zupełnie nowy rejon naukowych eksploracji. Zapoznając się z artykułami *Unia Europejska w obliczu głównych wyzwań polityki kosmicznej* oraz *Przestrzeń kosmiczna jako obszar wschodzących problemów bezpieczeństwa Europy i świata* recenzentka znalazła się w sytuacji dysonansu – tego swoistego zakłócenia harmonii. Obowiązek solidnej i kompetentnej oceny dorobku zderzył się z zaskoczeniem, iż można przejść od znanego i zapoznanego do nowego ale intrygującego tematu. Uczciwie rzecz ujmując, recenzentka nie jest w stanie ocenić tych dwóch artykułów, przyjmując swoją niekompetencję w tej dziedzinie. Z drugiej jednak strony jest pod wrażeniem wyzwania, które podjął dr Smolik. Przejście do zupełnie nowego obszaru, wymaga odwagi, wyjścia z własnej niszy, w której czujemy się pewnie i możemy odpierać ewentualne zarzuty. Nie podejmując się merytorycznej oceny powyższych dwóch artykułów, należy stwierdzić, że ich lektura, podobnie jak wszystkich innych jest przyjemnością. Ponadto owe artykuły uświadamiają, iż politologia stoi przed nowymi wyzwaniami, które do tej pory zarezerwowane były dla specjalistów z nauk ścisłych. Podbój kosmosu, to już nie tylko

futurystyczna wizja, to rzeczywistość, z którą muszą zmierzyć się politycy a wraz z nimi teoretycy polityki.

Podsumowując tę część oceny dorobku Habilitanta, należy stwierdzić, iż pod względem ilości nie robi wielkiego wrażenia. Recenzentka jednak jest przeciwna mierzenia osiągnięć naukowych liczbą publikacji, gdyż mechaniczne zliczanie i nie wnikanie w ich zawartość jest nie tylko krzywdzące dla aspirujących do kolejnych stopni naukowych, ale przede wszystkim dla nauki. W odniesieniu do dorobku dr. Bartosza Smolika, mamy do czynienia z bardzo solidnymi opracowaniami, których przygotowanie wymagało długich i żmudnych kwerend, a potem wielomiesięcznych badań w archiwach i bibliotekach. Warto podnieść ten aspekt, zważywszy, iż współcześnie wiele publikacji naukowych jest wynikiem śledzenia stron internetowych. Nie można pominąć wysiłku, który badacz wkłada w dojście do pewnych wniosków, które być może nie zawsze są spektakularne i błyskotliwe a mimo to wzbogacają naszą wiedzę, wiedzą o tym wszyscy, zajmujący się myślą polityczną. Dlatego wysoko oceniam dorobek naukowy dr. Smolika, jego solidność, uczciwość naukową oraz zaangażowanie w pracę badawczą.

4. Ocena dorobku dydaktycznego oraz w zakresie popularyzacji nauki

W zakresie pracy dydaktycznej dr Smolik prowadził zajęcia na kierunkach: politologia, europeistyka, bezpieczeństwo narodowe, zarządzanie projektami społecznymi oraz zarządzanie bezpieczeństwem państwa. W informacji o osiągnięciach dydaktycznych Habilitant podaje, iż były to przedmioty w siedmiu obszarach, między innymi z myśli politycznej, przywództwa politycznego, społeczeństwa obywatelskiego. Wykaz prowadzonych przedmiotów uwidacznia korelację między aktywnością dydaktyczną a pracą badawczą.

Dr Smolik był promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim Natalii Palemby, *Kapitał obywatelski wspólnot lokalnych w Polsce jako przedmiot debaty publicznej po 2004 r.* Stopień doktora nadano w 2016 r. Ponadto Habilitant był recenzentem prac licencjackich oraz jednej pracy magisterskiej.

W zakresie popularyzacji nauki dr Smolik wygłosił piętnaście referatów na konferencjach naukowych. Wszystkie wygłoszone referaty były prezentacją rezultatów badań. Ponadto wygłosił siedem wykładów i prelekcji o charakterze popularno naukowym.

5. Działalność organizacyjna i współpraca z organizacjami naukowymi

Dr B. Smolik jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych w sekcji Myśl Polityczna oraz Przywództwo Polityczne. Jest także członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich

6. Nagrody

Nagroda Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego za osiągnięcia organizacyjne, uzyskane w 2014 r.

7. Pozostałe

Habilitant nie wykazał liczby cytowań według bazy Web of Science oraz impact faktor według listy Journal Citation Reports.

8. Konkluzja

Na podstawie analizy i oceny przesłanej dokumentacji oraz załączonych materiałów, wysoko oceniam efekty pracy naukowej dr. Bartosza Smolika. Na szczególne wyróżnienie zasługuje praca, przedstawiona jako osiągnięcie naukowe (o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy) *Naród we współczesnej polskiej myśli nacjonalistycznej. Problematyka narodu w ujęciu głównych nurtów polskiego nacjonalizmu w latach 1989 – 2004*, Kraków 2017. W przypadku tej pracy mamy do czynienia z dziełem dojrzałym, będącym efektem wielu lat dociekań w obszarze polskiego nacjonalizmu. Autor wykazał się gruntowną wiedzą nie tylko z myśli politycznej ale także z dziedzin pokrewnych, wykazał się także biegłością warsztatową i metodologiczną. Najslabszym elementem w dorobku Habilitanta jest umiędzynarodowienie badań, zważywszy jednak, że obszarem jego zainteresowań jest polska myśl polityczna, tę ułomność należy oceniać nieco łagodniej.

Biorąc pod uwagę całość dorobku naukowego, dydaktycznego i w zakresie popularyzacji nauki, z pełnym przekonaniem rekomenduję tę Kandydaturę do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Krysztyna Rogaczewska